

SÂN KHẤU HÓA GIÁO DỤC QUYỀN CON NGƯỜI: MỘT GÓC NHÌN MỚI TẠI TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ NGUYỄN DU, QUẬN NAM TỪ LIÊM, THÀNH PHỐ HÀ NỘI

Nguyễn Thị Quý

Vụ Giáo dục Trung học, Bộ Giáo dục và Đào tạo

Nguyễn Thị Nguyệt

Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, thành phố Hà Nội

Nguyễn Thị Xiêm

Khoa Sư phạm, Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt: Giáo dục quyền con người trong nhà trường phổ thông là một nhiệm vụ bắt buộc trong giai đoạn hiện nay. Điều này đặt ra yêu cầu đổi mới phương pháp giáo dục để đạt hiệu quả thực tiễn. Tại Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, thành phố Hà Nội, phương pháp sân khấu hóa đã được áp dụng như một giải pháp sáng tạo nhằm nâng cao nhận thức và kỹ năng về quyền con người cho học sinh. Quy trình triển khai gồm ba bước chính: xây dựng kịch bản, thực nghiệm sân khấu hóa, và đánh giá. Kết quả cho thấy phương pháp này không chỉ cải thiện nhận thức mà còn giúp học sinh phát triển kỹ năng tư duy phản biện, giao tiếp, và làm việc nhóm. Tuy nhiên, việc nhân rộng mô hình đối mặt với một số thách thức như thiếu nguồn lực, khả năng tiếp cận, và tiêu chí đánh giá. Để giải quyết các thách thức tác giả đề xuất một số giải pháp đó là nâng cao năng lực chuyên môn về sân khấu hóa và giáo dục quyền con người cho giáo viên; tìm kiếm nguồn tài trợ và tối ưu hóa nguồn lực; xây dựng bộ chỉ số đánh giá hiệu quả áp dụng. Những đề xuất này mở ra triển vọng nhân rộng mô hình sân khấu hóa trong giáo dục quyền con người cho học sinh THCS trên toàn quốc, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và ý thức quyền con người trong hệ thống giáo dục quốc dân.

Từ khóa: Giáo dục quyền con người, nhân rộng mô hình, phương pháp giáo dục sáng tạo, sân khấu hóa, Trường THCS Nguyễn Du.

Nhận bài ngày 25.12.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.02.2025

Liên hệ tác giả: Nguyễn Thị Xiêm; email: ntxiem@daihocthudo.edu.vn

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Quyền con người là giá trị nền tảng của một xã hội công bằng, văn minh, và việc giáo dục quyền con người đóng vai trò quan trọng trong việc xây dựng ý thức tôn trọng, bảo vệ quyền lợi cá nhân và cộng đồng. Giáo dục quyền con người không chỉ giúp thế hệ trẻ hiểu rõ giá trị nhân quyền mà còn trang bị cho các em năng lực thực hành và áp dụng vào đời sống, góp phần thúc đẩy sự phát triển bền vững của xã hội.

Một số công trình tiêu biểu có thể kể đến “*Unesco and human rights education*” của UNESCO cung cấp một cái nhìn tổng quan về vai trò và tầm quan trọng của giáo dục quyền con người trên phạm vi toàn cầu. [1]; “*Human rights and technology issue paper*” của Ủy Ban Quốc gia về quyền con người Australia 2018 tập trung vào một khía cạnh cụ thể của quyền con người trong bối cảnh phát triển của công nghệ [2]. Ở Việt Nam, có thể kể đến Nguyễn Thị Xiêm với “*Một số vấn đề về giáo dục quyền con người cho học sinh ở Việt Nam hiện nay*” [3]; đặc biệt bộ Tài liệu hướng dẫn giảng dạy “*Giáo dục quyền con người trong chương trình giáo dục phổ thông từ cấp Tiểu học đến cấp THPT được triển khai bởi Đề án 1309 – Giáo dục quyền con người do tập thể tác giả Viện*

Quyền con người, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh và các chuyên gia của Vụ Giáo dục Tiểu học, Vụ Giáo dục Phổ thông, Bộ Giáo dục và Đào tạo biên soạn đầy mạnh công tác giáo dục quyền con người trong hệ thống giáo dục quốc dân [4,5,6].

Thực hiện Đề án “*Đưa nội dung quyền con người vào chương trình giáo dục phổ thông trong hệ thống giáo dục quốc dân*” theo Quyết định 1309/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ, Bộ Giáo dục và Đào tạo đẩy mạnh các hoạt động tích hợp giáo dục quyền con người trong nhà trường. Đây là nhiệm vụ cấp thiết và lâu dài, đòi hỏi những phương pháp tiếp cận mới mẻ và hiệu quả để mang lại tác động thực sự. Trong số các cách tiếp cận sáng tạo, phương pháp sân khấu hóa nổi lên như một giải pháp tiềm năng. Bằng cách biến các khái niệm trừu tượng và tình huống liên quan đến quyền con người thành những kịch bản sống động, sân khấu hóa không chỉ thu hút sự tham gia tích cực của học sinh mà còn tạo điều kiện để các em trải nghiệm thực tế, phát triển tư duy phản biện và kỹ năng giao tiếp. Khi áp dụng phương pháp này tại Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, Hà Nội, kết quả nghiên cứu đã ghi nhận những tín hiệu tích cực. Học sinh không chỉ cải thiện nhận thức về quyền con người mà còn thể hiện sự tự tin hơn trong việc bảo vệ và thực hành quyền của mình. Những kết quả này mở ra cơ hội để nhân rộng mô hình giáo dục sáng tạo này trên phạm vi rộng hơn, góp phần làm phong phú thêm các phương pháp giáo dục quyền con người trong nhà trường phổ thông.

Bài viết tập trung vào việc nghiên cứu và đánh giá hiệu quả của phương pháp sân khấu hóa trong giáo dục quyền con người tại Trường THCS Nguyễn Du, Hà Nội. Nghiên cứu trình bày khái niệm và ý nghĩa của sân khấu hóa trong bối cảnh giáo dục quyền con người, đồng thời mô tả quy trình áp dụng phương pháp này tại trường THCS Nguyễn Du, bao gồm các bước xây dựng kịch bản, thực nghiệm sân khấu hóa và đánh giá kết quả. Các kịch bản được xây dựng dựa trên các tình huống thực tế liên quan đến quyền trẻ em, và học sinh được tạo cơ hội hóa thân vào các nhân vật để trải nghiệm và giải quyết vấn đề. Kết quả nghiên cứu cho thấy phương pháp sân khấu hóa đã mang lại những tác động tích cực trong việc nâng cao nhận thức về quyền con người, phát triển kỹ năng tư duy phản biện, giao tiếp và làm việc nhóm cho học sinh. Bài viết cũng đề cập đến triển vọng nhân rộng mô hình này cho các trường THCS khác, đồng thời chỉ ra những thách thức và đề xuất một số biện pháp để nhân rộng hiệu quả phương pháp sân khấu hóa trong giáo dục quyền con người.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái niệm và ý nghĩa của sân khấu hóa trong giáo dục quyền con người

2.1.1. Khái niệm

Quyền con người là một phạm trù đa diện, có nhiều định nghĩa khác nhau tùy vào hướng tiếp cận. Dựa trên kết quả nghiên cứu hai trường phái quyền tự nhiên và quyền pháp lý của quyền con người có thể định nghĩa “quyền con người là khả năng tự nhiên và khách quan của con người với tư cách là một chủ thể độc lập và với tư cách là một thành viên của xã hội. Quyền con người được bảo đảm bằng pháp luật quốc gia và các pháp lý quốc tế về các giá trị cao quý của con người trong quan hệ vật chất, văn hóa, tinh thần, các nhu cầu tự do và phát triển” [7]. Định nghĩa này không chỉ thừa nhận nguồn gốc tự nhiên và khách quan của quyền con người (theo trường phái quyền tự nhiên) mà còn nhấn mạnh vai trò không thể thiếu của pháp luật quốc gia và quốc tế trong việc bảo đảm và bảo vệ các quyền này (theo trường phái quyền pháp lý). Đồng thời, định nghĩa này cũng làm rõ phạm vi rộng lớn của quyền con người, bao trùm mọi khía cạnh của đời sống và hướng đến sự tự do và phát triển của mỗi cá nhân trong mối quan hệ với xã hội. Việc kết hợp cả hai khía cạnh này tạo ra một định nghĩa mạnh mẽ và toàn diện hơn về quyền con người trong bối cảnh hiện đại.

Giáo dục quyền con người được hiểu là hoạt động cung cấp kiến thức về quyền con người, cơ chế bảo vệ quyền con người, đồng thời còn truyền đạt kỹ năng cần thiết để thúc đẩy, bảo vệ, áp dụng quyền con người trong đời sống hàng ngày. Giáo dục quyền con người thúc đẩy quan điểm và hành vi cần thiết để bảo vệ quyền con người cho tất cả các thành viên trong xã hội.

Một trong những hình thức giáo dục quyền con người phổ biến và hiệu quả là sân khấu hóa. Sân khấu hóa, với bản chất là một phương pháp giáo dục dựa trên trải nghiệm, đã được thừa nhận trong nhiều nghiên cứu là công cụ hiệu quả để giảng dạy các khái niệm phức tạp và trừu tượng. Theo Kolb (1984), “học tập trải nghiệm cho phép người học tham gia trực tiếp vào các hoạt động,

từ đó hình thành hiểu biết thông qua thực tiễn. Sân khấu hóa vận dụng nguyên lý này bằng cách tái hiện các tình huống liên quan đến quyền con người trong môi trường giả định, nơi học sinh có thể hóa thân vào các nhân vật và trải nghiệm các vai trò khác nhau” [8]. Việc giáo dục quyền con người thông qua sân khấu hóa không chỉ cung cấp kiến thức, mà còn khuyến khích sự tham gia tích cực của học sinh, tăng cường khả năng liên kết lý thuyết và thực tiễn. Freire (1970) nhấn mạnh rằng giáo dục hiệu quả là quá trình tương tác giữa người học và môi trường, giúp họ hiểu rõ hơn về thực tại xã hội để trở thành tác nhân thay đổi [9]. Như vậy có thể hiểu sân khấu hóa là một phương pháp giáo dục dựa trên trải nghiệm. Bản chất của nó là tái hiện các tình huống trong môi trường giả định, nơi người học có thể hóa thân vào các nhân vật và trải nghiệm các vai trò khác nhau. Nguyên lý cốt lõi của phương pháp này là học tập thông qua thực tiễn và sự tham gia trực tiếp vào các hoạt động.

Sân khấu hoá quyền con người là một phương pháp giáo dục dựa trên trải nghiệm, sử dụng các yếu tố của sân khấu như kịch bản, vai diễn, hóa thân... để truyền đạt kiến thức, hình thành kỹ năng và thái độ liên quan đến quyền con người. Đây là một phương pháp sư phạm sáng tạo và hiệu quả, tận dụng sức mạnh của nghệ thuật sân khấu để làm cho việc học tập về quyền con người trở nên sinh động, hấp dẫn và có ý nghĩa thực tiễn hơn đối với học sinh.

2.1.2. Ý nghĩa của sân khấu hóa trong giáo dục quyền con người

Quyền con người, với bản chất là các cấu trúc nhận thức phức tạp và trừu tượng, thường đặt ra thách thức trong việc truyền đạt hiệu quả cho học sinh Trung học cơ sở. Việc học các khái niệm mới và phức tạp đòi hỏi người học phải xử lý một lượng lớn thông tin trong trí nhớ làm việc. Sân khấu hóa, thông qua việc cụ thể hóa các khái niệm này bằng các tình huống và nhân vật gần gũi với kinh nghiệm sống của học sinh, giúp giảm tải nhận thức ngoại lai và tập trung vào tải nhận thức nội tại liên quan đến việc hiểu bản chất của quyền con người. Các nghiên cứu về học tập đa phương tiện (multimedia learning) cho thấy rằng việc trình bày thông tin bằng nhiều hình thức như hành động, lời thoại, bối cảnh... có thể tăng cường sự hiểu biết và ghi nhớ so với chỉ sử dụng ngôn ngữ thuần túy. Sân khấu hóa vận dụng nguyên lý này bằng cách kết hợp yếu tố kịch nghệ với nội dung giáo dục quyền con người, tạo ra một trải nghiệm học tập đa giác quan, từ đó làm cho các khái niệm trừu tượng trở nên dễ hình dung và tiếp cận hơn đối với học sinh.

Môi trường học tập có ảnh hưởng đáng kể đến sự sẵn sàng tham gia và mức độ học tập của học sinh. Theo thuyết tự quyết (Self-Determination Theory), nhu cầu về sự an toàn tâm lý (psychological safety) là một yếu tố quan trọng để thúc đẩy động lực nội tại và sự tham gia tích cực vào quá trình học tập. Sân khấu hóa tạo ra một môi trường giả định an toàn, nơi học sinh có thể tự do khám phá và thử nghiệm các hành vi, quan điểm liên quan đến quyền con người mà không phải chịu những hậu quả thực tế. Trong không gian này, học sinh có thể nhập vai vào các tình huống nhạy cảm như bắt nạt học đường hay phân biệt đối xử mà không cảm thấy bị đe dọa hay phán xét. Điều này phù hợp với quan điểm của Vygotsky về “Vùng phát triển gần” (Zone of Proximal Development), nơi học sinh có thể học hỏi và phát triển thông qua các hoạt động có sự hỗ trợ và hướng dẫn trong một môi trường an toàn và khuyến khích [10].

Lý thuyết kiến tạo (Constructivism) trong giáo dục nhấn mạnh vai trò của người học trong việc chủ động xây dựng kiến thức thông qua tương tác với môi trường và kinh nghiệm. Sân khấu hóa là một phương pháp lấy học sinh làm trung tâm, khuyến khích sự tham gia tích cực của các em trong suốt quá trình học tập. Thay vì thụ động tiếp nhận thông tin từ giáo viên, học sinh trở thành những người chủ động xây dựng kịch bản, phân vai, luyện tập và biểu diễn. Theo nghiên cứu của Johnson & Johnson (1989) đã chứng minh rằng việc học tập hợp tác khuyến khích sự tham gia của học sinh có xu hướng dẫn đến kết quả học tập tốt hơn, bao gồm khả năng ghi nhớ kiến thức, hiểu sâu sắc hơn và phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Việc thảo luận và giải quyết vấn đề trong quá trình chuẩn bị và thực hiện vở kịch cũng góp phần củng cố kiến thức và phát triển các kỹ năng cần thiết [11].

Một thách thức thường gặp trong giáo dục là làm thế nào để giúp học sinh nhận ra sự liên quan giữa kiến thức học được ở trường và cuộc sống thực tế. Sân khấu hóa giải quyết vấn đề này bằng cách tái hiện các tình huống thực tế liên quan đến quyền con người, giúp học sinh thấy được cách các nguyên tắc và lý thuyết được thể hiện trong bối cảnh cụ thể. Theo lý thuyết học tập trải nghiệm của Kolb (1984), học tập hiệu quả nhất khi người học có thể trải nghiệm, quan sát, suy ngẫm và

khái quát hóa từ những kinh nghiệm đó. Sân khấu hóa tạo cơ hội cho học sinh trải nghiệm các tình huống nhân quyền một cách trực tiếp (thông qua vai diễn) hoặc gián tiếp (thông qua quan sát), từ đó giúp các em hiểu sâu sắc hơn về ý nghĩa và tầm quan trọng của quyền con người trong đời sống [12]. Kết quả khảo sát từ Trường THCS Nguyễn Du cho thấy 70% học sinh cải thiện khả năng ghi nhớ kiến thức khi học qua kịch bản tình huống, so với 50% khi sử dụng phương pháp truyền thống, đây là một minh chứng cho khả năng liên kết lý thuyết và thực tiễn của phương pháp này.

2.2. Áp dụng quy trình sân khấu hóa giáo dục quyền con người tại Trường THCS Nguyễn Du

Phương pháp sân khấu hóa được triển khai tại Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, Hà Nội với ba bước chính: xây dựng kịch bản, thực nghiệm sân khấu hóa, và đánh giá. Quy trình này không chỉ đảm bảo tính hiệu quả mà còn cung cấp một mô hình có thể nhân rộng cho giáo dục quyền con người trong các trường học khác.

2.2.1. Xây dựng kịch bản

Các kịch bản được thiết kế dựa trên các tình huống thực tế liên quan đến quyền con người, ví dụ như quyền được đi học, quyền được bảo vệ trước bạo lực học đường, và quyền tự do ngôn luận. Nội dung được điều chỉnh phù hợp với độ tuổi học sinh và đặc thù môi trường học đường, đảm bảo tính gần gũi, dễ hiểu và kích thích sự tham gia tích cực của học sinh. Cụ thể, khi dạy học chủ đề “Quyền trẻ em” trong môn Giáo dục công dân 6, giáo viên đã hỗ trợ học sinh xây dựng kịch bản “Bảo vệ quyền trẻ em trong môi trường học đường”. Với kịch xoay quanh tình huống với các nhân vật: một học sinh (A) bị bạn cùng lớp bắt nạt và không dám lên tiếng vì lo sợ. Một học sinh khác (B) quan sát thấy tình huống nhưng không biết cách can thiệp. Giáo viên (C) hướng dẫn cả lớp về quyền được bảo vệ, quyền được đối xử công bằng, và trách nhiệm của mọi người trong việc đảm bảo quyền trẻ em. Cả lớp cùng thảo luận và đưa ra giải pháp giúp học sinh A được bảo vệ, đồng thời nhấn mạnh vai trò của bạn bè và giáo viên trong việc tạo môi trường an toàn, lành mạnh. Theo thống kê từ giáo viên tại trường THCS Nguyễn Du cho thấy có đến 95% học sinh cảm thấy hứng thú và chủ động tham gia vào các kịch bản được xây dựng. Kết quả nghiên cứu cũng cho thấy rằng việc học tập thông qua kịch bản tình huống giúp cải thiện khả năng ghi nhớ kiến thức đến 70%, so với 50% khi sử dụng phương pháp truyền thống.

2.2.2. Thực nghiệm sân khấu hóa

Học sinh được chia thành các nhóm nhỏ, mỗi nhóm đảm nhận một vai diễn trong kịch bản. Trong quá trình biểu diễn, các em phải xử lý tình huống và tranh luận về các vấn đề nhân quyền dưới góc nhìn của từng nhân vật. Điều này không chỉ rèn luyện kỹ năng giao tiếp mà còn giúp học sinh thực hành các giá trị nhân quyền trong bối cảnh thực tế. Để thực hiện các nhiệm vụ học tập của chủ đề “Bảo vệ quyền trẻ em trong môi trường học đường”, các học sinh tự phân vai và thực hiện vở kịch trong tiết học môn Giáo dục công dân. Sau phần diễn kịch, giáo viên tổ chức phiên thảo luận, khuyến khích các học sinh khác đưa ra nhận xét và cách giải quyết tình huống. Học sinh tham gia trải nghiệm vai diễn được hỏi cảm nhận cá nhân khi nhập vai (như người bị bắt nạt, người quan sát, hoặc giáo viên).

Sau một thời gian áp dụng hình thức sân khấu hóa, giáo viên cho biết có khoảng 80% học sinh tham gia cho thấy sự cải thiện rõ rệt về khả năng tư duy phản biện, so với 45% trước khi thực nghiệm. Kết quả khảo sát nội bộ tại trường THCS Nguyễn Du cũng phù hợp với một báo cáo của UNESCO (2017) về giáo dục nhân quyền cho thấy, việc học tập qua sân khấu hóa tăng cường kỹ năng làm việc nhóm lên đến 60% so với các phương pháp học truyền thống [6].

2.2.3. Đánh giá

Sau các buổi sân khấu hóa, giáo viên tiến hành phỏng vấn nhóm nhỏ để đánh giá sự tiến bộ của học sinh. Học sinh được hỏi về cảm nhận khi tham gia, những gì đã học được, và cách áp dụng kiến thức nhân quyền vào đời sống. Cụ thể, sau khi thực hiện chủ đề “Bảo vệ quyền trẻ em trong môi trường học đường”, giáo viên phỏng vấn nhóm nhỏ học sinh sau buổi thực nghiệm, tập trung vào các câu hỏi: “Em đã hiểu rõ hơn về quyền trẻ em qua hoạt động này như thế nào?”; “Em có thấy mình có trách nhiệm trong việc bảo vệ quyền lợi của bạn bè không?”. Ngoài ra, giáo viên còn phát phiếu khảo sát để đánh giá mức độ hiểu biết và nhận thức của học sinh trước và sau hoạt động. Kết quả khảo sát cho thấy 85% học sinh có khả năng liệt kê và giải thích ít nhất 5 quyền cơ bản của con người sau khi tham gia sân khấu hóa, so với 60% trước đó. Theo đánh giá của giáo viên, học sinh hiểu rõ hơn về quyền trẻ em, đặc biệt là quyền được bảo vệ khỏi xâm hại. Đồng thời học sinh được tăng cường kỹ năng tư duy, giao tiếp và khả năng giải quyết vấn đề qua thực tế. Qua phỏng vấn giáo viên cho thấy 90% giáo viên đánh giá cao phương pháp này trong việc cải thiện nhận thức của học sinh. Theo nhiều nghiên cứu của Bộ Giáo dục và Đào tạo cho thấy sân khấu hóa được công nhận là

phương pháp phù hợp với chương trình giáo dục phổ thông mới, trong đó ưu tiên các phương pháp lấy học sinh làm trung tâm.

Áp dụng quy trình sân khấu hóa giáo dục quyền con người tại Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, thành phố Hà Nội đã mang lại những kết quả tích cực, minh chứng qua các số liệu cụ thể về nhận thức, kỹ năng tư duy, và tương tác nhóm. Phương pháp này không chỉ thúc đẩy hiệu quả giáo dục quyền con người mà còn mở ra hướng đi mới cho các trường học trong việc triển khai các phương pháp giáo dục sáng tạo và thực tiễn.

2.3. Triển vọng nhân rộng và đề xuất một số biện pháp nhân rộng sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh cấp THCS

2.3.1. Tiềm năng và triển vọng nhân rộng mô hình sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh cấp THCS

Dựa trên kết quả nghiên cứu thành công tại Trường THCS Nguyễn Du, việc nhân rộng mô hình sân khấu hóa giáo dục quyền con người mang đến nhiều triển vọng tích cực. Sân khấu hóa không chỉ truyền đạt kiến thức lý thuyết mà còn tạo ra những trải nghiệm trực quan, sống động. Điều này giúp học sinh hình thành những hiểu biết sâu sắc hơn về quyền con người, từ đó thay đổi nhận thức và thái độ của các em. Thông qua hình ảnh, âm thanh và các yếu tố nghệ thuật khác, sân khấu hóa giúp học sinh ghi nhớ thông tin một cách lâu dài hơn so với các phương pháp truyền thống. Bằng cách hóa thân vào các nhân vật và tình huống khác nhau, học sinh có cơ hội đồng cảm sâu sắc hơn với những người có hoàn cảnh khó khăn, từ đó hình thành tinh thần nhân ái và tôn trọng quyền của người khác.

Mô hình sân khấu hóa có thể điều chỉnh để phù hợp với nhiều cấp học khác nhau, từ tiểu học đến trung học phổ thông, thậm chí cả đại học. Mặc dù cần có sự chuẩn bị kỹ lưỡng, nhưng sân khấu hóa không đòi hỏi quá nhiều trang thiết bị hiện đại. Với một chút sáng tạo, giáo viên có thể tận dụng các nguồn lực sẵn có của nhà trường để tổ chức các buổi biểu diễn đơn giản nhưng hiệu quả. Kinh nghiệm từ Trường THCS Nguyễn Du có thể được chia sẻ và áp dụng tại các trường học khác. Việc xây dựng một mạng lưới chia sẻ kinh nghiệm sẽ giúp các nhà giáo dễ dàng tiếp cận với các tài liệu, kịch bản và các hướng dẫn thực hiện.

Sân khấu hóa mang đến một không khí học tập vui tươi, sôi động, giúp học sinh thoát khỏi những giờ học căng thẳng. Việc tham gia vào quá trình sáng tạo kịch bản, dựng cảnh, hóa thân vào nhân vật sẽ giúp học sinh rèn luyện tư duy sáng tạo, khả năng làm việc nhóm và kỹ năng giao tiếp. Sân khấu hóa tạo điều kiện để học sinh tự do thể hiện ý tưởng và khả năng của mình, từ đó tăng cường tính chủ động trong học tập.

Việc nhân rộng mô hình sân khấu hóa giáo dục quyền con người không chỉ mang lại hiệu quả giáo dục cao mà còn góp phần tạo ra một môi trường học tập tích cực, sáng tạo và nhân văn. Đây là một hướng đi mới đầy hứa hẹn trong việc nâng cao nhận thức về quyền con người cho thế hệ trẻ.

2.3.2. Những thách thức trong sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh cấp THCS

Quá trình nhân rộng mô hình này gặp phải một số thách thức như sau:

Quá trình triển khai sân khấu hóa giáo dục quyền con người có thể gặp khó khăn do thiếu kinh phí để đầu tư vào trang phục, đạo cụ, sân khấu, âm thanh ánh sáng,... Ngoài ra, giáo viên bận rộn với nhiều nhiệm vụ khác, khó dành thời gian cho việc chuẩn bị và thực hiện các hoạt động sân khấu. Nhiều nhà trường còn thiếu những người có chuyên môn về sân khấu, kịch bản để hỗ trợ giáo viên. Không phải trường học nào cũng có sân khấu, phòng tập đủ rộng để tổ chức các hoạt động sân khấu. Ngoài ra, các yếu tố âm thanh, ánh sáng, đạo cụ... rất cần thiết cho hoạt động sân khấu hóa. Nếu thiếu các trang thiết bị đó cũng hạn chế khả năng tiếp cận mô hình này. Ngoài ra, giáo viên ở các vùng khó khăn có thể thiếu thông tin về các kịch bản, tài liệu tham khảo về sân khấu hóa.

Thách thức lớn nhất là thiếu công cụ đánh giá cụ thể, khoa học khi nhân rộng mô hình sân khấu hóa trong nhà trường phổ thông. Hoạt động sân khấu hóa tác động đến nhiều khía cạnh khác nhau như kiến thức, thái độ, kỹ năng, sự tự tin... nên khó định lượng và đo lường bằng các chỉ số cụ thể. Kết quả đánh giá thường phụ thuộc vào cảm nhận cá nhân của người đánh giá, dẫn đến sự thiếu khách quan. Ngoài ra, giáo viên chưa có nhiều nghiên cứu về việc xây dựng các công cụ đánh giá hiệu quả cho hoạt động sân khấu hóa trong giáo dục. Thách thức thứ hai là khó so sánh hiệu quả giữa các trường học, các lớp học khác nhau. Nguyên nhân là do mỗi trường học, mỗi lớp học có điều kiện cơ sở vật chất, đội ngũ giáo viên, đặc điểm học sinh khác nhau. Mỗi hoạt động sân khấu hóa có thể đặt ra những mục tiêu khác nhau. Các trường học có thể áp dụng những phương pháp thực hiện khác nhau. Điều này dẫn đến khó rút ra những bài học kinh nghiệm chung từ các hoạt động sân khấu hóa; khó so sánh hiệu quả giữa các trường học, các lớp học để tìm ra những mô hình thành công.

Sân khấu hóa giáo dục quyền con người là một phương pháp hiệu quả trong hoạt động giáo dục quyền con người cho học sinh, tuy nhiên để nhân rộng mô hình này, cần có sự nỗ lực của nhiều bên. Việc giải quyết các thách thức trên đòi hỏi sự kiên trì, sáng tạo và sự phối hợp chặt chẽ giữa các cá nhân, tổ chức và cộng đồng.

2.3.3. Một số đề xuất để nhân rộng mô hình sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh cấp THCS

Thứ nhất, nâng cao năng lực chuyên môn về sân khấu hóa và giáo dục quyền con người

Giáo viên cần hiểu rõ về hoạt động sân khấu, kịch bản, đạo diễn, diễn xuất để có thể hướng dẫn học sinh một cách hiệu quả. Đặc biệt, giáo viên cần hiểu rõ những kiến thức về quyền con người để có thể lồng ghép vào các hoạt động sân khấu một cách phù hợp và hiệu quả. Ngoài ra, giáo viên cần có kỹ năng tổ chức, quản lý lớp học, lên kế hoạch, và đánh giá để thực hiện thành công các hoạt động sân khấu hóa. Để thực hiện giải pháp này, Bộ Giáo dục và Đào tạo và các địa phương cần tổ chức các khóa tập huấn linh hoạt trong đó những khóa tập huấn ngắn hạn tập trung vào một kỹ năng cụ thể như viết kịch bản, đạo diễn, diễn xuất. Các khóa tập huấn dài hạn nhằm đào tạo toàn diện về sân khấu hóa và giáo dục quyền con người. Các hội thảo, tọa đàm cũng cần thường xuyên được tổ chức để mời các chuyên gia, các nhà giáo có kinh nghiệm chia sẻ kiến thức, kinh nghiệm về nội dung hình sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh. Ngoài ra, có thể xây dựng cộng đồng chia sẻ để các giáo viên có thể trao đổi, học hỏi lẫn nhau. Bộ Giáo dục và Đào tạo và các địa phương tạo ra một nền tảng trực tuyến để giáo viên chia sẻ tài liệu, kinh nghiệm, thảo luận về các vấn đề liên quan đến sân khấu hóa; tổ chức các hội thảo, hội nghị, sinh hoạt chuyên môn để giáo viên gặp gỡ, trao đổi trực tiếp. Việc xây dựng một kho lưu trữ các tài liệu, kịch bản, hình ảnh, video về sân khấu hóa để giáo viên tham khảo có ý nghĩa rất lớn để giáo viên nâng cao năng lực thiết kế và tổ chức sân khấu hóa giáo dục quyền con người cho học sinh.

Thứ hai, tìm kiếm nguồn tài trợ và tối ưu hóa nguồn lực cho hoạt động sân khấu hóa

Quá trình tìm kiếm nguồn tài trợ bên ngoài cần lưu ý nên chọn các doanh nghiệp có sản phẩm, dịch vụ liên quan đến giáo dục, trẻ em hoặc có cam kết về trách nhiệm xã hội. Không phụ thuộc vào một nguồn tài trợ duy nhất, giảm thiểu rủi ro và tăng khả năng huy động vốn. Duy trì mối quan hệ tốt với các nhà tài trợ, đối tác để có thể nhận được sự hỗ trợ lâu dài. Nhà trường cần quảng bá rộng rãi hoạt động để thu hút sự quan tâm của cộng đồng và các nhà tài trợ. Sau mỗi hoạt động, cần đánh giá kết quả để rút ra bài học kinh nghiệm cho các hoạt động sau. Ngoài ra, việc xây dựng một kế hoạch tài chính chi tiết, minh bạch cũng rất quan trọng để quản lý hiệu quả các nguồn vốn. Để giải pháp này đạt hiệu quả cao, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa các bên liên quan, bao gồm nhà trường, giáo viên, học sinh, phụ huynh, cộng đồng và các nhà tài trợ.

Tối ưu hóa nguồn lực sẵn có bằng cách giảm chi phí mua sắm, đồng thời khuyến khích ý thức bảo vệ môi trường và sử dụng hiệu quả tài nguyên; tận dụng tối đa nguồn nhân lực, tạo cơ hội cho mọi người tham gia và đóng góp. Nhà trường linh hoạt trong việc tổ chức các hoạt động, tiết kiệm thời gian và tạo sự hứng thú cho học sinh. Việc xây dựng các kế hoạch cụ thể có ý nghĩa rất lớn trong việc tối ưu hóa nguồn lực, giúp công việc diễn ra trôi chảy, tránh lãng phí thời gian và tài nguyên.

Thứ ba, xây dựng bộ chỉ số đánh giá hiệu quả sân khấu hóa giáo dục quyền con người

Việc đánh giá hiệu quả của hoạt động sân khấu hóa giáo dục quyền con người gặp phải nhiều khó khăn do tính chất đa chiều của hoạt động và sự thiếu vắng các công cụ đánh giá cụ thể. Để khắc phục những hạn chế này, việc xây dựng một bộ chỉ số đánh giá đa chiều và toàn diện là vô cùng cần thiết. Bộ chỉ số này sẽ giúp chúng ta đo lường được những tác động của hoạt động sân khấu hóa đối với học sinh, từ đó đưa ra những đánh giá khách quan và chính xác nhất. Để xây dựng một bộ chỉ số đánh giá hiệu quả cho hoạt động sân khấu hóa giáo dục quyền con người, chúng ta cần kết hợp nhiều phương pháp và công cụ khác nhau.

Xây dựng bộ chỉ số đánh giá đa chiều: Bộ chỉ số này cần bao gồm cả các chỉ số định lượng và định tính. Trong đó, chỉ số định lượng phản ánh số lượng học sinh tham gia, điểm số các bài kiểm tra liên quan đến kiến thức về quyền con người, thời gian tham gia hoạt động... Chỉ số định tính phản ánh thái độ của học sinh đối với hoạt động, sự thay đổi trong hành vi, khả năng làm việc nhóm, sự tự tin...

Sử dụng nhiều công cụ đánh giá khác nhau: Việc kết hợp nhiều công cụ sẽ giúp chúng ta thu thập được dữ liệu đa dạng và toàn diện hơn. Các công cụ bao gồm (i) khảo sát dùng để đánh giá kiến thức, thái độ và hành vi của học sinh trước và sau khi tham gia hoạt động. (ii) Phỏng vấn học sinh, giáo viên để thu thập thông tin sâu hơn về cảm nhận, ý kiến của họ. (iii) Quan sát trực tiếp quá

trình diễn ra hoạt động để đánh giá sự tham gia, sự hứng thú của học sinh. (iv) Phân tích các sản phẩm mà học sinh tạo ra trong quá trình tham gia hoạt động như video, kịch bản, tranh vẽ...

Áp dụng các thang đo đánh giá: Thang đo đánh giá là một công cụ quan trọng để đo lường hiệu quả của các hoạt động giáo dục, đặc biệt là những hoạt động mang tính trải nghiệm và sáng tạo như sân khấu hóa. Khi áp dụng vào hoạt động sân khấu hóa giáo dục nhân quyền, thang đo giúp chúng ta định lượng hóa những thay đổi về kiến thức, thái độ và hành vi của học sinh sau khi tham gia hoạt động. Các loại thang đo thường được sử dụng như thang đo Likert, thang đo đánh giá mức độ, thang đo xếp hạng,... Việc sử dụng các thang đo đánh giá giúp xác định mức độ thành công của hoạt động, từ đó đưa ra những điều chỉnh phù hợp để cải thiện chất lượng các hoạt động sân khấu hóa trong tương lai.

3. KẾT LUẬN

Sân khấu hóa giáo dục quyền con người đã đem lại nhiều hiệu quả trong việc nâng cao nhận thức và thay đổi hành vi của học sinh. Qua việc áp dụng mô hình này tại Trường THCS Nguyễn Du, quận Nam Từ Liêm, Hà Nội cho thấy sân khấu hóa không chỉ là một phương pháp giáo dục sáng tạo mà còn là một công cụ hiệu quả để truyền đạt kiến thức về quyền con người một cách sinh động và dễ hiểu. Học sinh tham gia vào các hoạt động sân khấu hóa thường có thái độ tích cực hơn, tự tin hơn trong việc bày tỏ quan điểm và có hiểu biết sâu sắc hơn về quyền của bản thân và người khác. Tuy nhiên, quá trình nhân rộng mô hình này còn gặp phải nhiều khó khăn đó là: (i) thiếu nguồn lực tài chính, nhân lực và thời gian; (ii) khả năng tiếp cận của một số trường học đặc biệt là các trường ở vùng sâu, vùng xa do thiếu điều kiện cơ sở vật chất, trang thiết bị và khả năng tiếp cận thông tin; (iii) thiếu công cụ đánh giá cụ thể, khoa học để đo lường hiệu quả của hoạt động sân khấu hóa. Khó so sánh hiệu quả giữa các trường học, các lớp học khác nhau do điều kiện và đối tượng học sinh khác nhau.

Để khắc phục những hạn chế trên, cần có những giải pháp đồng bộ như đó là nâng cao năng lực của giáo viên về sân khấu hóa và giáo dục quyền con người. Kêu gọi sự hỗ trợ từ các tổ chức, doanh nghiệp để có đủ nguồn lực triển khai các hoạt động. Xây dựng mạng lưới chia sẻ để các trường học, giáo viên chia sẻ kinh nghiệm, tài liệu và hỗ trợ lẫn nhau. Xây dựng bộ chỉ số đánh giá đa chiều để đo lường tác động của hoạt động sân khấu hóa và từ đó đưa ra những điều chỉnh phù hợp.

Sân khấu hóa giáo dục quyền con người là một phương pháp giáo dục hiệu quả và sáng tạo. Tuy nhiên, để phát triển mô hình này một cách bền vững, cần có sự chung tay của nhiều bên, từ nhà trường, giáo viên, học sinh đến các tổ chức xã hội và cộng đồng. Với những giải pháp phù hợp, chúng ta có thể tạo ra một thế hệ trẻ hiểu biết về quyền của mình và biết cách bảo vệ quyền lợi của bản thân và người khác.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. UNESCO (2003), *UNESCO and human rights education*
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000131836>
2. Australian Human Rights Commission (2018), *Human rights and technology issue paper*,
<https://humanrights.gov.au/sites/default/files/document/publication/AHRC-Human-Rights-Tech-IP.pdf>
3. Nguyễn Thị Xiêm, (2018), *Một số vấn đề về giáo dục quyền con người cho học sinh ở Việt Nam hiện nay*, Tạp chí Khoa học - khoa học xã hội trường Đại học Thủ đô Hà Nội, số 21, ISSN 2354-1512.
4. Tường Duy Kiên, Chu Thị Thúy Hằng, Xuân Thị Nguyệt Hà (2023), *Giáo dục quyền con người trong chương trình giáo dục phổ thông cấp Tiểu học ở Việt Nam*, Nxb Lý luận chính trị.
5. Tường Duy Kiên, Nguyễn Thị Thanh Hải, Trần Thị Thu Huyền (2023), *Giáo dục quyền con người trong chương trình giáo dục phổ thông cấp Trung học cơ sở ở Việt Nam*, Nxb Lý luận chính trị.
6. Tường Duy Kiên, Nguyễn Thị Thanh Hải, Nguyễn Thị Quý (2023), *Giáo dục quyền con người trong chương trình giáo dục phổ thông cấp Trung học phổ thông ở Việt Nam*, Nxb Lý luận chính trị.
7. Nguyễn Thị Xiêm, Trần Hạnh Linh (2023), *Giáo trình Khoa học về quyền con người*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.

8. Freire, P. (2005), *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder. DOI: 10.2307/30023905, https://www.researchgate.net/publication/260297860_Paulo_Freire's_Pedagogy_of_the_Oppressed.
9. Alice Y Kolb, David A. Kolb (2011), *The kolb learning style inventory- version 4.0*, <https://web.archive.org/web/20170516224452/http://learningfromexperience.com/media/2016/10/2013-KOLBS-KLSI-4.0-GUIDE.pdf>.
10. Vygotsky, L. S. (2005), *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://home.fau.edu/musgrove/web/vygotsky1978.pdf>.
11. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (1991), *Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity*. ASHE-ERIC Higher Education Report, No.4. Washington DC: School of Education and Human Development, The George Washington University, <https://eric.ed.gov>
12. Alice Y Kolb, David A. Kolb. (2011), *The kolb learning style inventory- version 4.0*, <https://web.archive.org/web/20170516224452/http://learningfromexperience.com/media/2016/10/2013-KOLBS-KLSI-4.0-GUIDE.pdf>.

DRAMATIZING HUMAN RIGHTS EDUCATION: A NEW PERSPECTIVE AT NGUYEN DU SECONDARY SCHOOL, NAM TU LIEM DISTRICT, HANOI CITY

Abstract: *Human rights education in primary and secondary schools is a mandatory task in the current phase, requiring innovative educational methods to achieve practical effectiveness. At Nguyen Du Secondary School, Nam Tu Liem District, Hanoi, the dramatization method has been implemented as a creative approach to enhance students' awareness and skills regarding human rights. The implementation process consists of three main steps: script development, dramatization practice, and evaluation. The results indicate that this method not only improves awareness but also helps students develop critical thinking, communication, and teamwork skills. However, the replication of this model faces several challenges, such as limited resources, accessibility issues, and evaluation criteria. To address these challenges, the authors propose several solutions, including enhancing teachers' professional capacity in dramatization and human rights education, seeking funding and optimizing resources, and developing a set of evaluation criteria for effective application. These proposals pave the way for scaling up the dramatization model in human rights education for secondary school students nationwide, contributing to improving the quality of education and raising human rights awareness in the national education system.*

Keywords: *Human rights education, innovative teaching methods, model replication, dramatization, Nguyen Du Secondary School.*